

„Wychowanie w Rodzinie” t. XX (1/2019)

nadesłany: 25.09.2018 r. – przyjęty: 27.09.2018 r.

Monika WOJTKOWIAK*

Perspektywa pomocy i wsparcia w sytuacji porwań/uprowadzeń rodzicielskich ze szczególnym uwzględnieniem procedury mediacji

Help and support perspective in parental kidnapping in the light
of particular mediation procedures

Streszczenie

W artykule poruszono kwestię porwań i uprowadzeń rodzicielskich jako zjawisk będących coraz częściej elementem współczesnej rzeczywistości i następstwem zachodzących w niej zmian. Dokonano rozróżnienia definicyjnego między porwaniem i uprowadzeniem rodzicielskim, a także wskazano wielorakie uwarunkowania wskazanego problemu. Skoncentrowano się na fakcie, że wspomniane zjawisko może być identyfikowane zarówno z kryzysem rodzicielstwa, jak i niedostatkami dojrzałości czy świadomości pedagogicznej rodziców. Rodzi to pytania o możliwość zaradzenia ryzyku porwań/uprowadzeń na większą skalę.

Cel: Celem artykułu jest przedstawienie porwań/uprowadzeń jako elementu kryzysu i wskazanie możliwych dróg udzielenia wsparcia.

Metody: Przeanalizowano dostępne w procedurze polskiego i międzynarodowego prawa narzędzia pomocy, skoncentrowano się w głównej mierze na analizie teoretycznej potrzeb w zakresie poszerzenia wsparcia dla rodzin z opisywanym problemem. Fragmenty wypowiedzi rodziców, którzy znaleźli się w przedstawionej sytuacji, mają stanowić egzemplifikację opisywanego problemu.

* e-mail: mwojtkowiak@ujk.edu.pl

Instytut Pedagogiki i Psychologii, Wydział Pedagogiczny i Artystyczny, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, ul. Krakowska 11, 25-029 Kielce, Polska. ORCID: 0000-0001-7611-8302.

Rezultaty: Wskazano formy zarówno poradnictwa dla poszczególnych członków rodziny, jak i podejmowania w procedurze pomocowej zabiegów zmierzających do poprawienia komunikacji i usprawnienia opieki nad dzieckiem w sytuacji samotnego rodzicielstwa. Szczególną uwagę poświęcono mediacji w sytuacji uprowadzenia/porwania rodzicielskiego jako optymalnej formie pracy pomocowej poprawiającej komunikację i mającej duży potencjał profilaktyczny w zapobieganiu porwanom/uprowadzeniom na przyszłość.

Wnioski: Wnioski odwołują się do propozycji usprawnienia procedur pomocowych i zaradczych w opisywanym problemie.

Słowa kluczowe: porwanie rodzicielskie, uprowadzenie rodzicielskie, kryzys rodziny, samotne rodzicielstwo, mediacja

Abstract

The project refers to the issue of parental child abductions as a phenomena that is the part of contemporary reality and the result of ongoing changes. A distinction between definitions of ravishment and parental abduction of a child was made, as well as several difficulties regarding this problem and its various determinants were presented. The fact that the aforementioned phenomenon may be identified with parenthood crisis but also with an insufficient maturity or pedagogic awareness of parents was the main focus. Therefore, the question that arises concerns the opportunity to prevent the risk of occurrence of these types of problems on a larger scale.

Aim: The purpose of this article is to present abductions as an element of crisis and indicate possible methods of support.

Methods: Various means of assistance and support available in Polish and international law were analyzed, as well. Theoretical analysis of needs within the range of increasing support for families facing the described problem was of the main focus. Excerpts of parents' statements who face such a situation shall be examples of the described problem.

Results: This refers both to advisory services addressed to individual members of a family, as well as taking actions aiming at the improvement of communication and childcare in cases of single parenthood. Particular attention was paid to mediation in the event of parental abduction, as the optimum type of support which improves communication and is of huge potential in cases of preventing abductions in the future.

Conclusions: The conclusions refer to the suggestion of improving assistance and preventive procedures in cases of the described problem.

Keywords: parental kidnapping, parental abduction, family crisis, single parenting, mediation

Od lat wiele mówi się o kryzysie rodziny, rosnącej fali rozwodów, zmianach powodowanych ekonomią, przeobrażającą się strukturą społeczną, zmieniającą się mentalnością. Na naszych oczach ma miejsce swoista transformacja rodziny, o której trudno mówić w kategoriach przewidywalnego progresu, a którą czę-

sto tłumaczy się tempem życia, kultem konsumpcji, a nawet „kulturą egoistów”. Kryzys rodziny to jednak nie tylko lawinowy wzrost rozwodów, lecz także rosnąca lista zjawisk, które mają negatywny wpływ na członków rodzin. Dodać należy rodzin zarówno tych formalnych, jak i tych, które nazywa się związkami nieformalnymi.

Podjęmując tematykę porwań rodzicielskich, zdecydowano się na poruszenie zagadnienia o tyle trudnego, o ile wielowymiarowego. Najogólniej można określić porwanie (czy też uprowadzenie) dziecka jako oznakę kryzysu rodziny, dojmujące świadectwo braku komunikacji, ale może być ono również traktowane jako oznaka desperacji, utraty nadziei, wyraz bezradności. Jakąkolwiek perspektywę opisu zjawiska przyjmiemy, należy dostrzec i podkreślić jego dramatyczny wymiar oraz ryzyko głębokich, długofalowych szkód. Tym bardziej warto pochylić się nad problemem poszukiwania dróg pomocy w sytuacji, gdy do tak dramatycznego zdarzenia w rodzinie dochodzi.

Intencją niniejszego opracowania jest przybliżenie problemu porwań i uprowadzeń rodzicielskich jako zjawiska wieloaspektowego, które mimo swojej złożonej struktury i możliwych szerokich konsekwencji może jednak stać się przedmiotem podejmowanych działań pomocowych i naprawczych. Głównym celem opracowania jest przybliżenie mediacji jako formy pomocy i wsparcia w opisywanych sytuacjach.

Zdecydowano się na przyjęcie następującego porządku opracowania: w pierwszej części skoncentrowano się na prawnym wymiarze zjawiska, co spowodowane jest koniecznością doprecyzowania definicyjnego pojęć związanych z omawianym tematem. Rozróznilo przy tym pojęcie porwania i uprowadzenia rodzicielskiego oraz poruszono kwestię porwań transgranicznych jako szczególnej postaci opisywanego zagadnienia. Druga część opracowania koncentruje się wokół ujęcia porwań/uprowadzeń jako zjawisk wyrażających kryzys rodziny i implikujących potrzebę podejmowania działań naprawczych. W kolejnej, trzeciej części skoncentrowano się na zagadnieniu mediacji jako formie pomocy rodzinie. Artykuł zamyka podsumowanie będące próbą sformułowania kierunków zmian w organizacji pomocy i wsparcia dla rodzin borykających się z omawianym problemem.

W świetle prawa

Stosunki rodzinne podlegają prawom życia moralnego, etycznego, obyczajowego, ale w perspektywie formalnej reguluje je również prawo rodzinne. Mimo że niniejsze opracowanie odwołuje się do pedagogicznego wymiaru uprowadzeń/porwań rodzicielskich, nieodzowne jest nawiązanie właśnie do ich prawnego kontekstu. Prawo porządkuje zależności między członkami rodziny i określa rolę oraz odpowiedzialność członków rodziny.

Konstytucja RP w art. 48 ust. 1 statuuje prawo rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniemii, przy czym wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania¹.

Obowiązek opieki i władzy rodzicielskiej² nałożony jest na rodziców z dniem urodzenia dziecka, a jego celem jest ochrona potomka³.

Rodzice, jako osoby sprawujące opiekę i władzę rodzicielską, są również przedstawicielami prawnymi dziecka, a ich rolą jest dbanie o jego rozwój, sprawowanie nad nim właściwej pieczy oraz – co ważne z racji podjętej tematyki – nieutrudnianie drugiemu rodzicowi kontaktów z dzieckiem (art. 98 Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego, dalej: KRiO). Jeśli oboje rodzice mają pełnię praw rodzicielskich i sprawują władzę rodzicielską, mają oni także obowiązek decydowania o dziecku. Co istotne, każdy z nich może działać w takich warunkach samodzielnie⁴. Sytuacja ma się inaczej w momencie, gdy jedno z rodziców nie posiada pełni władzy rodzicielskiej lub jest mu ona odebrana.

Przestępstwo porwania dziecka znane jest polskiemu ustawodawstwu karnemu od dawna – już w Kodeksie karnym z 1932 roku penalizowano zachowanie w postaci uprowadzenia lub zatrzymania nieletniego poniżej 17. roku życia wbrew woli osoby uprawnionej do opieki bądź nadzoru nad tym nieletnim⁵.

Porwanie rodzicielskie to sytuacja, w której

jedno z rodziców bez woli i wiedzy drugiego lub pod pretekstem krótkotrwałego pobytu, wywozi lub zatrzymuje dziecko na stałe, pozbawiając tym samym drugiego rodzica możliwości utrzymywania kontaktu z dzieckiem w przysługującym mu – zgodnie z prawem – zakresie⁶.

Definiowanie porwań rodzicielskich jako zjawiska w sensie prawnym w istotny sposób komplikuje się, gdy weźmiemy pod uwagę, że może ono występo-

¹ A. Zys, *Władza rodzicielska*, <http://adwokat-rodzinne.pl/news/41/21/Wladza-rodzicielska> [dostęp: 2.02.2018].

² „Termin ‘władza rodzicielska’ określa całokształt uprawnień i obowiązków rodziców względem małoletniego dziecka w celu zapewnienia pieczy nad jego osobą i majątkiem”. T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, wyd. 2, Warszawa 1999, s. 153.

³ Por. art. 95 § 3 KRiO oraz G. Jędrejek, *Kodeks Rodziny i Opiekuńczy. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017, s. 704–782.

⁴ Por. *Porwania rodzicielskie. Sytuacja prawna w Polsce*, Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, http://porwaniarodzicielskie.pl/sytuacja_prawna_w_polsce [dostęp: 2.02.2018].

⁵ D. Dajnowicz-Piesiecka, *Porwania rodzicielskie w świetle polskiego orzecznictwa karnego w ujęciu prawnym i kryminologicznym (na podstawie badań aktowych)*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2016, t. 15, nr 4, s. 66.

⁶ Z. Kołakowska, P. Gluza, *Kiedy rodzic porwał dziecko. Podstawowe informacje prawne*, Warszawa 2012, s. 4.

wać pod różnymi postaciami. Rodzic pozbawiony kontaktu z dzieckiem może nie mieć wiedzy na temat miejsca pobytu dziecka lub przeciwnie – ową wiedzę posiadać, ale być pozbawionym możliwości skontaktowania się z małoletnim. Ten drugi przypadek „bardzo często nosi znamiona zaginięcia⁷, co oznacza, że na fakt pozbawienia rodzica możliwości kontaktu z dzieckiem niejako »nakładła się« sytuacja, w której doszło do zaginięcia – często nie tylko dziecka, ale również drugiego rodzica czy opiekuna”⁸. Relacja porwanie – zaginięcie może przybierać różną formę, co pociąga za sobą kolejne trudności definicyjne w zakresie określenia warunków porwania⁹. Taki stan rzeczy wskazuje nie tylko na złożoność uwarunkowań opisywanej sytuacji, lecz także wymaga (w dalszych procedurach) dokładnej analizy każdej sprawy oraz przyjęcia indywidualnych ram analizy prawnej okoliczności zdarzenia. Kluczowymi elementami owych analiz wydają się: kwestia władzy rodzicielskiej i pełni praw rodzicielskich, uregulowań dotyczących sprawowania opieki nad dzieckiem, wiedzy (bądź niewiedzy) rodzica odnośnie miejsca przebywania dziecka, a także ewentualnych sposobów naruszania prawa, które bywają związane z okolicznościami porwań rodzicielskich.

Dla określenia tego, czy dana sytuacja jest porwaniem, czy uprowadzeniem rodzicielskim, konieczne jest uściślenie, czy osoba, która dopuszcza się czynu, ma (co najmniej) ograniczone prawa rodzicielskie. „Orzecznictwo i doktryna wykluczają z kręgu osób mogących popełnić to przestępstwo rodziców posiadających nieograniczoną władzę rodzicielską”¹⁰. Uprowadzenie rodzicielskie jest sytuacją, która może nosić znamiona zatrzymania. Konieczne jest zatem uściślenie obu pojęć z perspektywy prawa.

⁷ „Zaginięcie osoby to zaistnienie zdarzenia uniemożliwiającego ustalenie miejsca pobytu osoby fizycznej i zapewnienie ochrony jej życia, zdrowia lub wolności, wymagające jej odnalezienia albo udzielenia pomocy”. Zarządzenie nr 124 Komendanta Głównego Policji z dnia 4.06.2012 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich, www.infor.pl/akt-prawny/U27.2012.015.0000029,metryka,zarzadzenie-nr-124-komendanta-glownego-policji-w-sprawie-prowadzenia-przez-policje-poszukiwania-osoby-zaginionej-oraz-postepowania-w-przypadku-ujawnienia-osoby-o-nieustalonej-tozsamosci-lub-znalezieni.html [dostęp: 19.02.2018].

⁸ Z. Kołakowska, P. Gluza, *Kiedy rodzic...*, dz. cyt., s. 8.

⁹ Porwanie rodzicielskie może występować wraz z zaginięciem (wówczas gdy rodzic wywozi i zatrzymuje dziecko wbrew woli drugiego rodzica), ale istnieją również okoliczności występowania tylko porwania, gdy sytuacja nie ma znamion zaginięcia, lub tylko zaginięcia, gdy osoba dorosła, pod której opieką dziecko przebywało, zaginęła w wyniku czynników niezależnych. Tamże.

¹⁰ Fundacja Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, *Porwania rodzicielskie – co to takiego*, http://porwaniarodzicielskie.pl/sytuacja_prawna_w_polsce [dostęp: 3.01.2017].

Urowadzenie obejmuje zabranie małoletniego poniżej lat 15 (albo osoby nieporadnej pozostającej pod opieką lub nadzorem) w inne miejsce, wbrew woli sprawującego tę opiekę lub nadzór i tym samym pozbawienie go możliwości wykonywania tych jego praw lub obowiązków¹¹.

Kluczem do określenia, czy dane zachowanie jest uprowadzeniem, czy zatrzymaniem, jest zatem określenie aktywności rodzica – czy będzie miała ona charakter działania, czy przeciwnie – zaniechania. Jak zauważa Konrad Buczkowski:

Zatrzymanie to sytuacja, w której podopieczny zostaje nakłoniony lub zmuszony do pozostania w miejscu dotychczasowego pobytu wbrew woli osób uprawnionych do sprawowania nad nim opieki lub nadzoru. Początkowa legalność przebywania podopiecznego w miejscu zatrzymania nie wyłącza wypełnienia tego znamienia, jeżeli zamieniło ono swój charakter¹².

Prawo traktuje uprowadzenie rodzicielskie jako wyczerpujące znamiona przestępstwa wskazanego w art. 211 Kodeksu Karnego. Niniejszy artykuł określa odpowiedzialność karną w postaci kary pozbawienia wolności do lat trzech.

Przepis art. 211, mając na względzie dobro dzieci (młodszych małoletnich) i osób bezradnych, chroni wykonywanie opieki i nadzoru nad nimi przez osoby do tego powołane, przed takimi poważnymi zamachami jak uprowadzenie i zatrzymanie¹³.

Transgraniczne porwania i uprowadzenia rodzicielskie

Jak wspomniano porwanie/uprowadzenie rodzicielskie należy każdorazowo traktować jako sytuację złożoną i – często – skomplikowaną. Indywidualny i niepowtarzalny charakter każdego przypadku nie pozwala jednoznacznie zdefiniować warunków i okoliczności tych zjawisk. Powoduje to na ogół liczne trudności związane z orzekaniem o motywach działania sprawcy oraz etycznych aspektach postępowania. Niejednokrotnie również kwestia oceny dobra dziecka budzi wątpliwości. Sytuacja dodatkowo komplikuje się, gdy dochodzi do wywiezienia dziecka poza granice państwa dotychczasowego pobytu.

Vademecum Mediatora Parlamentu Europejskiego podaje, że

¹¹ K. Buczkowski, *Uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego wbrew woli osoby powołanej do opieki. Analiza orzeczeń sądowych w sprawach o przestępstwo z art. 211 k.k.*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2014, nr 19, s. 141.

¹² Tamże.

¹³ M. Mozgawa, M. Kulik, A. Szczekała, *Przestępstwo uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego lub osoby nieporadnej – art. 211 k.k. (ze szczególnym uwzględnieniem tzw. uprowadzeń rodzicielskich)*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Prawo w działaniu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 139.

uprowadzenie dziecka za granicę zachodzi, gdy:

- dziecko zostało nielegalnie wywiezione za granicę przez rodzica niekorzystającego z wyłącznej władzy rodzicielskiej, który uprowadził dziecko z państwa jego zwykłego pobytu;
- dziecko nie zostaje odwiezione do państwa swojego zwykłego pobytu przez rodzica niekorzystającego z wyłącznej władzy rodzicielskiej, naruszającego w ten sposób prawo do pieczy lub prawo do kontaktów¹⁴.

Wzrastająca liczba porwań i uprowadzeń wiąże się z szeregiem zjawisk natury społecznej, takich jak: otwarcie granic, emigracja ludności, zwiększenie liczby związków i małżeństw wielonarodowościowych oraz wynikające z nich różnice kulturowe¹⁵. Szczegółowe przepisy odnośnie sytuacji transgranicznego porwania/uprowadzenia rodzicielskiego określa Konwencja Haska, która definiuje to zjawisko w następujący sposób:

Uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka jest bezprawne w rozumieniu Konwencji, jeżeli nastąpiło naruszenie prawa do opieki przyznanego przez ustawodawstwo (orzeczenie sądowe lub administracyjne albo ugodę mającą moc prawną) państwa, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem oraz jeżeli w chwili uprowadzenia lub zatrzymania prawo to było skutecznie wykonywane¹⁶.

Zasadniczo dokument określa kilka wskazań dotyczących opisywanej sytuacji:

- wnioski o powrót dziecka są rozpatrywane przez odpowiedni organ państwa, do którego zostało ono przewiezione;
- w artykule 21. Konwencja przewiduje możliwość zabezpieczenia prawa do odwiedzin dziecka;

¹⁴ Mediator Parlamentu Europejskiego ds. rodzicielskiego uprowadzenia dziecka za granicę. *Vademecum*, s. 26, www.europarl.europa.eu/pdf/mediator_children/Child_abduction_handbook_pl.pdf [dostęp: 9.01.2018].

¹⁵ „W większości krajów UE liczba małżeństw międzynarodowych stanowi dużą część ogółu społeczeństwa, nie obserwuje się przy tym stałej tendencji wzrostu czy spadku ich liczby. Wyjątkiem od tego są Włochy, które charakteryzuje wzrost liczby małżeństw międzynarodowych, [...] Szwecja, gdzie odsetek małżeństw międzynarodowych wzrósł o prawie 5% między 2000 i 2007 rokiem, oraz Portugalia, która doświadczyła najszybszego wzrostu liczby małżeństw międzynarodowych z roku na rok w stosunku do wszystkich małżeństw, z 2,9% w 2000 r.”, *Cross-border parental child abduction in the European Union. Study for the LIBE Committee*, European Parliament. Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs, Bruksela 2015, s. 38, [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510012/IPOL_STU\(2015\)510012_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510012/IPOL_STU(2015)510012_EN.pdf) [dostęp: 19.01.2018]. Tłumaczenie własne autorki.

¹⁶ Art. 3 Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r. (Dz. U. z dnia 25.09.1995 r.). Za: *Konwencja Haska dot. uprowadzenia dziecka*, Ministerstwo Sprawiedliwości, <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/wspolpraca-miedzynarodowa/konwencja-haska-dot-uprowadzenia-dziecka/> [dostęp: 19.01.2018].

- przyjęto zasadę niezwłocznego powrotu dziecka do państwa miejsca jego stałego pobytu (art. 12 ust. 1)¹⁷;
- każde państwo zostało zobowiązane do wyznaczenia organu centralnego odpowiedzialnego z pomocą w przeprowadzaniu spraw omawianego typu¹⁸.

Dużym problemem w sytuacji porwania/uprowadzenia transgranicznego są odmienne rozwiązania prawne krajów pochodzenia rodziców oraz wątpliwości związane z wiarygodnością organów orzekających. Niepokojące są zwłaszcza sygnały o działalności organizacji, takich jak Jugendamt w Niemczech, Barnevernet w Norwegii czy Social Services w Wielkiej Brytanii, które zabierają dzieci nie tylko obywatelom tych krajów, lecz także przebywającym za granicą Polakom, przekazując je rodzinom zastępczym (niemieckim, norweskim czy angielskim) albo do domów opieki. Dzieci te mają ograniczony kontakt z polskimi rodzicami, a czasem zabrania się im nawet mówić po polsku¹⁹. W związku z tak dramatycznymi sytuacjami pojawiają się głosy o konieczności ustanowienia prawa do „zachowania tożsamości dziecka”, które wykluczałoby możliwość nadużyć tego typu. Dziecko, które przebywa poza opieką rodziców, miałoby prawo do umieszczenia go pod opieką osób pochodzących z jego kraju i posługujących się jego językiem. Trudności związane z opisywanymi przypadkami spowodowały poszukiwanie rozwiązań, które byłyby gwarantem zabezpieczenia dziecka i optymalną formą reagowania w sytuacjach porwań transgranicznych.

W sierpniu bieżącego roku wyznaczono w Polsce 11 sądów specjalistycznych zajmujących się sprawami uprowadzeń/porwań transgranicznych. Oprócz nich powołano również sąd odwoławczy w Warszawie oraz odstąpiono od możliwości wydania dziecka bez uprawomocnienia się postanowienia sądu, co oznacza, że dziecko do tego czasu ma zostać na terytorium Polski. Skrócono także czas prowadzenia spraw takiego typu do sześciu tygodni²⁰. Wprowadzono również tak zwany „przymus adwokacki”, który oznacza, że prowadzeniem spraw tego typu obligatoryjnie będą zajmować się prawnicy (a nie inne osoby reprezentujące), a jeśli rodzic nie posiada funduszy, adwokat zostaje powołany z urzędu. Dodatkowym ułatwieniem może być przeniesienie kosztów powrotu dziecka do

¹⁷ W tym zakresie pojawiają się jednak pewne nieścisłości wynikające z faktu przyjęcia przez Konwencję, że „Powrót dziecka powinien zostać zarządzonej nawet po upływie jednego roku, chyba że zostanie ustalone, że dziecko przystosowało się już do swego nowego środowiska (art. 12 ust. 2)”, co w rezultacie skutkować może niemożnością odwiezienia dziecka do kraju, z którego zostało uprowadzone, oraz rodzi wątpliwości co do jednoznaczności określenia przystosowania do nowego miejsca pobytu. *Konwencja Haska...*, dz. cyt.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ J. Kuraś, *Prawa dzieci w postępowaniach transgranicznych*, „Rzeczpospolita” 29.12.2016, www.rp.pl/Rodzina/312299936-Prawa-dzieci-w-postepowaniach-transgranicznych.html [dostęp: 19.02.2018].

²⁰ Tamże.

kraju na państwo oraz instytucja „skargi kasacyjnej”, czyli możliwość odwołania się od wyroku²¹.

Kryzys rodziny

Nie sposób mówić o porwaniach rodzicielskich inaczej niż w kontekście kryzysu rodziny i dramatycznego doświadczenia. Czymże bowiem jest porwanie rodzicielskie, jeśli nie wyrazem drastycznego braku porozumienia, zakłócenia komunikacji czy bezradności? Dramat porwania/uprowadzenia rozpoczyna się zatem znacznie wcześniej niż ma miejsce samo zdarzenie. Na ogół rodzice dziecka nie potrafią znaleźć sposobu dojścia do porozumienia, osiągnięcia kompromisu. Często porwanie rodzicielskie jest powodowane chęcią zemsty na byłym partnerze, ale bywa, że dyktowane jest ono przemocą, która doświadczana jest w rodzinie. Zdarza się, że rodzic decyduje się na porwanie/uprowadzenie w akcie desperacji. Taki przypadek ilustruje wypowiedź ojca, który dopuścił się takiego czynu wobec czteroletniego syna.

Rok temu rozstałem się z byłą partnerką, ze związku tego pochodzi nasz 4-letni syn. Do tej pory spotykałem się z synem regularnie. Teraz moja była partnerka chce się na mnie zemścić i straszy mnie, że odbierze mi syna i złoży do Sądu wnioski o ograniczenie mi władzy rodzicielskiej. W panice zabrałem syna i wyjechałem z nim na wieś do rodziców. Czy popełniłem przestępstwo? Co mi grozi za porwanie dziecka? I najważniejsze, czy mogą odebrać mi dziecko?²²

Matka, która postąpiła podobnie, to jest dopuściła się porwania rodzicielskiego, tłumaczy swoją decyzję obawą:

Mój mąż miał wpływy i pieniądze, wiedziałam, że niczego nie osiągnę po rozwodzie, bo groził, że nie zobaczę więcej syna. Mieliśmy wybór, czekać aż on (ojciec) uzyska wszelkie prawa, albo nas pozabija, albo uciec. Nawet dziś nie uważam że zrobiłam źle – chroniłam siebie i dzieci²³.

²¹ Nowelizacja wprowadza także skargę kasacyjną od orzeczeń w sprawach o odebranie rodzicowi dziecka, prowadzonych na podstawie konwencji haskiej. Do ich wnoszenia uprawnieni będą: prokurator generalny, rzecznik praw dziecka i rzecznik praw obywatelskich. Polskie władze uzyskają większe możliwości reagowania w sytuacji, gdy zagraniczni urzędnicy oddzielą dzieci od polskich rodziców, którzy zgadzają się, by trafiły one do Polski pod opiekę bliskich krewnych, rodziny zastępczej lub placówki opiekuńczej. Por. E. Świętochowska, *Recepta na porwania rodzicielskie. Sądy okręgowe przejmują spory transgraniczne*, Gazeta Prawna.pl, 28.08.2018, <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1234150,porwania-rodzicielskie-a-konwencja-haska.html> [dostęp: 9.11.2018].

²² K. Górka, *Porwanie dziecka przez jednego z rodziców*, <http://karolinagorska.pl/porwanie-dziecka-ojca/> [dostęp: 23.03.2018].

²³ www.rp.pl/artykul/99620-Porwania-dzieci--uprowadzenia.html#ap-1 [dostęp: 9.01.2018].

Porwanie/uprowadzenie ma swój rozpaczliwy wymiar również w samym akcie zdarzenia. Często do porwań/uprowadzeń dochodzi na ulicy, placu zabaw, podwórku; zdarza się, że dziecko przebywa wówczas pod opieką rodzica, a osoby uprowadzające wykorzystują chwilę nieuwagi. Nierzadko dzieje się to w dramatycznych okolicznościach, czego przykładem jest przytoczony poniżej fragment historii:

W lipcu 2011 tatę czteroletniego wówczas Dawida zaatakowało dwóch mężczyzn przed bramą domu. Jeden z nich w towarzystwie byłej portugalskiej żony wyciągnął z samochodu Jacka przerażonego chłopca, który krzyczał o pomoc. Matka porwała chłopca do Portugalii²⁴.

Do porwań są nieraz angażowane osoby trzecie – dziadkowie, wujkowie, znajomi. Zdarza się, że dziecko wsiada do samochodu z rodzicem, który przekonuje je o zgodzie opiekuna na wspólną wycieczkę, ale bywa również tak, że zdarzenia te mają przebieg gwałtowny, nagły i powodują opór dziecka. Taka sytuacja jest niewątpliwie silnie traumatyzująca i może powodować utratę zaufania do dorosłych. Porwanie/uprowadzenie jest zatem dramatycznym zdarzeniem dla dziecka. Rodzice, którzy powinni zapewniać opiekę i dawać poczucie bezpieczeństwa, przyczyniają się do zakłócenia realizacji tej najważniejszej z potrzeb. Dziecko zostaje wyrwane ze znajomego, bezpiecznego otoczenia, często zmienia miejsca pobytu, bywa zmuszane do kłamstw. W efekcie powoduje to poczucie niepewności i brak zaufania do rodziców.

Trzeba podkreślić, że bardzo często rodzice uprowadzający dziecko dopuszczają się wobec niego przemocy, nawet nie będąc tego faktu świadomi. Chodzi o sytuacje, w których nie tylko uniemożliwia się kontakt z drugim rodzicem, lecz także zmusza do używania nowego imienia i nazwiska, ukrywania prawdziwych danych, oczernia się w oczach dziecka drugiego rodzica lub wmawia mu, że ów nie wystarczająco go kocha. Nierzadko okłamuje się dziecko o śmierci rodzica, od którego zostało uprowadzone. Swoistą formą przemocy jest także izolacja od bezpiecznego środowiska najbliższych, przyjaciół, szkoły²⁵.

Wstrząsający wymiar zjawiska zawiera się także w dramacie przeżywanym przez rodzica, pod którego opieką do tej pory przebywało dziecko. Poza ogromnym lękiem, wpływającym z braku świadomości, w jakich warunkach i gdzie dziecko aktualnie przebywa, rodzic zmaga się także z poczuciem bezradności, osamotnienia, a nierzadko również wyrzutami sumienia. Młoda matka, która stanęła przed taką sytuacją, relacjonuje:

²⁴ K. Nowosielska, *Porwania dzieci. Porwania rodzicielskie bezkarne*, „Rzeczpospolita” 30.03.2013, www.rp.pl/artykul/995206-Porwania-dzieci--porwania-rodzicielskie-bezkarne.html#ap-1 [dostęp: 9.01.2018].

²⁵ Por. *Porwania rodzicielskie*, Fundacja Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, www.itaka.org.pl/dzialalnosc/kampanie-spoleczne/porwania-rodzicielskie/ [dostęp: 12.02.2018].

To był największy koszmar w moim życiu. Nie wiedziałam co z nim [dzieckiem], czy ktokolwiek może mi pomóc i czułam, że to moja wina, że jestem złą matką, że nie dopilnowałam²⁶.

Jeżeli do rozstania doszło w atmosferze gniewu, a tak najczęściej bywa, rodzi się refleksja o potrzebie wspierania rodziców w tak trudnej sytuacji oraz otoczenia ich pomocą psychologiczną. Bardzo często przeszkodą w podejmowaniu racjonalnych działań zmierzających do odzyskania kontaktu z dzieckiem jest lęk i paraliżujące poczucie osamotnienia. Sytuacja porwania/uprowadzenia dziecka łączy się nierozzerwalnie z lękiem o jego zdrowie, samopoczucie, bezpieczeństwo, ale także o to, czy dziecko jeszcze kiedykolwiek wróci do swojego dotychczasowego miejsca zamieszkania.

Pamiętać należy, jak istotne jest uświadamianie rodzicom, że w sytuacji porwania/uprowadzenia dziecka nie pozostają sami. Chodzi zarówno o szerokie nagłaśnianie problemu, jak i usprawnianie form współpracy z sądem i policją, po to, aby pomoc była efektywna i podejmowana natychmiast. Warto w tym miejscu wspomnieć o Child Alert. Jest to błyskawicznie działający system informacji o zginięciu, który polega na upublicznieniu wizerunku dzieci zaginionych i uruchomieniu procedur szybkiego współdziałania służb w poszukiwaniach. Doświadczenia innych krajów potwierdzają niezwykłą (sięgającą 100%) skuteczność procedury. W 2013 roku system wdrożono także w Polsce.

Wydaje się zatem zasadne określenie kierunków pomocy, jakimi powinny być objęte osoby znajdujące się w opisanej sytuacji.

Najważniejszą kwestią jest zapewnienie bezpieczeństwa dziecku, co wiąże się z możliwie szybkim przyspieszeniem chwili jego powrotu do rodzica, od którego zostało uprowadzone. Niezwykle istotną kwestią jest konieczność informowania o możliwościach i kierunkach zalecanych działań skierowanych na szybkie umożliwienie powrotu dziecka oraz wspieranie współpracy całego środowiska z organami sądu i policją²⁷.

²⁶ K. Nowosielska, *Porwania dzieci*, dz. cyt.

²⁷ Rozpoczęcie procesu odzyskania dziecka określa kilkuetapowa procedura, której przebieg zależy od tego, czy rodzic zna miejsce pobytu uprowadzonego/porwanego dziecka, czy go nie zna. W pierwszym przypadku zaleca się, aby rodzic zwrócił się do sądu z wnioskiem o odebranie dziecka. Gdy sąd wyda postanowienie o przymusowym wydaniu dziecka, rodzic ma możliwość zwrócenia się do kuratora pełniącego dyżur w sądzie właściwym dla miejsca przetrzymywania dziecka z wnioskiem o pomoc w odebraniu dziecka, co często dzieje się w asyście policji. Jeśli rodzic nie zna miejsca pobytu uprowadzonego/porwanego dziecka, winien zwrócić się do sądu z wnioskiem o wydanie dziecka i szczegółowym opisem okoliczności i miejsca zdarzenia. Sąd w trybie pilnym zarządza dochodzenie w celu ustalenia miejsca pobytu dziecka, co dzieje się przy pomocy policji. Po ostatecznym określeniu adresu przebywania małoletniego sąd wydaje postanowienie o wydaniu dziecka (por. <http://singleparents.pl/uprowadzenia-rodzicielskie-na-teren-polski/> [dostęp: 6.01.2017]).

Kolejny kierunek oddziaływań to objęcie pomocą psychologiczną dziecka, zapewnienie mu poczucia bezpieczeństwa, a nierzadko również objęcie pomocą terapeutyczną. Bardzo istotną kwestią jest ochrona przed powtórzeniem się takiej sytuacji. Dobro dziecka traktowane winno być jako nadrzędne i ku temu zmierzają wszelkie podejmowane procedury.

Trzeci kierunek działań powinno stanowić budowanie porozumienia między rodzicami. Rzecz jasna nie jest to proces łatwy i należy domniemać, że w większości przypadków działania naprawcze zmierzać powinny do poprawy komunikacji między rodzicami. Możliwość wypracowania kompromisu i wzajemnego szacunku w dialogu o dziecku są jedyną drogą do zapobieżenia dalszym problemom na linii opieki i wychowania. Nierzadko muszą być one wspierane zabezpieczeniami proceduralnymi, co wiąże się z ochroną dziecka przed następstwami konfliktów między rodzicami. Jednym ze sposobów wypracowania zgodnego stanowiska może być mediacja.

Mediacja

„Mediacja to dobrowolne i poufne porozumiewanie się stron znajdujących się w konflikcie w obecności bezstronnej i neutralnej trzeciej osoby – mediatora”²⁸. Mediacja często określana jest jako forma komunikacji dwóch skłóconych stron, sposób rozwiązywania sporu przy pomocy bezstronnej osoby trzeciej, forma pomocy i wsparcia samodzielności w rozwiązaniu konfliktu. Warto podkreślić, że mediacja to w prawie narzędzie szczególne, bo oparte na dobrowolności i aktywności stron w rozwiązywaniu problemu, który jest ich udziałem. Jako taka definiowana bywa przez pryzmat zalet, jakie się jej przypisuje, to jest: wspierania aktywności stron, możliwości wyrażania uczuć, ujawniania motywacji,

„Procedura postępowania w przypadku uprowadzenia poza granicami kraju obejmuje:

- sporządzenie wniosku o zwrot dziecka (należy podkreślić konieczność dużej skrupulatności w udostępnieniu wszystkich informacji odnośnie sytuacji rodzinnej dziecka i okoliczności uprowadzenia [...], Konwencja Haska przewiduje wymóg sporządzenia tłumaczenia wniosku na język państwa wezwanego),
 - złożenie wniosku za pośrednictwem organu centralnego państwa stałego pobytu dziecka (w Polsce jest to Ministerstwo Sprawiedliwości) lub bezpośrednio do organu centralnego państwa wezwanego. Na tym etapie Konwencja zobowiązuje oba państwa do podjęcia współpracy w celu rozwiązania sytuacji trudnej i zapobieżenia dalszej jej komplikacji, a także podjęcia wszelkich kroków do uzyskania możliwości polubownego zakończenia sporu,
 - podjęcie wszelkich działań zmierzających do odzyskania dziecka przez stronę składającą wniosek przez organy państwa, na terenie którego przebywa dziecko”.
- A. Dąbrowska, M. Wojtkowiak, *Uprowadzenia i porwania rodzinne. Wybrane konteksty kryzysów rodziny i próby ich rozwiązywania*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2018, nr 5, s. 19–20.

²⁸ *Kodeks etyki mediatora*, Polskie Centrum Mediacji, Warszawa 2006, s. 2.

samodzielności i budowania poczucia odpowiedzialności stron za podjęte decyzje. W prawie traktowana jest jako odejście od procedury kontradyktoryjnej i doceniana z racji usprawnienia działania wymiaru sprawiedliwości. Jej niewątpliwą zaletą jest skuteczność, która wyraża się zadowoleniem uczestniczących w nich stron²⁹.

Mediacja w sytuacji porwań/uprowadzeń rodzicielskich jest procesem specyficznym z racji faktu, że samo zaistnienie opisywanej sytuacji jest wyrazem granicznego kryzysu relacji między rodzicami dziecka. Jak wielokrotnie podkreślano, porwanie lub uprowadzenie jest manifestacją braku umiejętności komunikowania się partnerów, a mediacja może stać się drogą powtórnego podjęcia dialogu, tym razem uregulowanego ramami i zasadami procesu. Stąd bardziej docenić należy rolę mediatora. Bezstronny, niezależny mediator staje się bowiem pośrednikiem w rozmowie osób, które straciły umiejętność prowadzenia dialogu, jest świadkiem ich pracy nad porozumieniem i osiągnięcia kompromisów.

Mediacja jest szczególną formą rozwiązywania sporów, która sprawdza się również w sprawach z zakresu prawa rodzinnego. Wśród jej zalet najczęściej wymienia się:

- możliwość osiągnięcia porozumienia na poziomie rozwiązania konfliktu interpersonalnego;
- poznanie potrzeb, motywów, emocji stron i ich wpływu na zaistniałą sytuację;
- poprawę (a często umożliwienie) komunikacji między stronami;
- możliwość ustalenia rozstrzygnięć dotyczących codziennego życia rodziców i dzieci po rozwodzie. Wymienić w tym miejscu należy między innymi organizację kontaktów z dzieckiem i warunków spotkań czy udział innych osób (na przykład nowych partnerów rodziców) w życiu dziecka;
- wzmacnianie poczucia odpowiedzialności stron za dotrzymanie zawartych podczas mediacji ustaleń;
- skrócenie czasu rozwiązania konfliktu.

Biorąc pod uwagę specyfikę sytuacji uprowadzeń/porwań rodzicielskich, zauważyć należy, że mediacja może znaleźć zastosowanie w omawianym spektrum spraw również z racji tego, że:

- może stać się drogą do wzmacniania naruszonych więzi, odbudowania komunikacji między rodzicami;
- pozwala demaskować i pozbywać się form manipulacji i używania kontaktu z dzieckiem jako karty przetargowej między rodzicami;
- służy uświadamianiu rodzicom konsekwencji konfliktów między nimi;

²⁹ Por. J. D. Rosenberg, *In defense of mediation*, „Family and Conciliation Courts Review” 1992, vol. 30, nr 4, s. 422–467; H. Przybyła-Basista, *Mediacje rodzinne – wybrane zagadnienia*, s. 2, www.mediacje-rodzina.pl/Mediacje_rodzinne_wybr_zagadn.pdf [dostęp: 2.01.2018].

- aktywizuje podejmowanie działań naprawczych przez obie strony konfliktu;
- daje poczucie odpowiedzialności za bezpieczeństwo i wychowanie dziecka.

W przypadku, gdy porwanie/uprowadzenie rodzicielskie ma miejsce w kraju i rodzice mają tę samą narodowość, mediacja służy głównie naprawie relacji i poprawie komunikacji między stronami. Sytuacja nieco się komplikuje, jeśli dochodzi do porwania/uprowadzenia transgranicznego. Wtedy osiągnięcie porozumienia mogą dodatkowo utrudniać nie tylko kwestie prawne i formalne, lecz także wspomniane już różnice kulturowe i obyczajowe. W takich sytuacjach również możliwe jest przystąpienie przez rodziców do mediacji³⁰.

Mediacja transgraniczna możliwa jest w sprawach, gdy rodzice (opiekunowie) oraz dziecko, którego sytuacji dotyczy spór, mają miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w różnych państwach. Informacji rodzicom (opiekunom) zainteresowanym mediacją w takich sprawach udzielają wyspecjalizowani pracownicy Ministerstwa Sprawiedliwości³¹.

Istnieje jednak konieczność kooperacji proceduralnej, co określa Konwencja Haska³².

W przypadku mediacji o charakterze transgranicznym postuluje się promocję modelu ko-mediacyjnego. Ten ma ułatwić porozumienie zwłaszcza w sytuacjach, gdy obie strony pochodzą z krajów o znacznych różnicach kulturowych i nie posługują się biegle tym samym językiem. Model ko-mediacji zakłada, że

zespół mediacyjny powinien składać się z dwóch mediatorów, przy czym każdy powinien pochodzić z krajów pochodzenia stron mediacji, jeden z mediatorów powinien być kobietą, drugi mężczyzną, oraz jeden z mediatorów powinien być prawnikiem, zaś drugi psychologiem bądź pedagogiem³³.

³⁰ Stale podejmuje się działania skierowane na usprawnienie procedur w sytuacji porwań/uprowadzeń transgranicznych. Komisja Europejska opublikowała sprawozdanie, w którym podkreślono problemy prawne, z jakimi borykają się pary międzynarodowe (małżonkowie z różnych narodowości) w całej Europie, gdy próbują rozwiązać transgraniczne spory dotyczące ich małżeństwa lub opieki nad dziećmi. Zob. *Parental Child Abduction Within The EU*, European Parliamentary Research Service Blog, 12.08.2014, <https://epthinktank.eu/2014/08/12/parental-child-abduction-within-the-eu/> [dostęp: 15.03.2018].

³¹ *Konwencja Haska...*, dz. cyt.

³² „Mediacje w postępowaniu prowadzonym w trybie konwencji haskiej z 1980 r. w większości krajów nie są obligatoryjnym etapem poprzedzającym postępowanie przed sądem. Wyjątkiem są tu Niemcy oraz kraje niderlandzkie, gdzie mediacja jest integralną częścią postępowania w sprawie o uprowadzenie dziecka, poprzedzającą postępowanie przed sądem. We Francji natomiast mediację prowadzi się jako postępowanie równoległe, co oznacza, że postępowanie przed sądem toczy się według przewidzianych ram czasowych, niezależnie, czy w tym samym czasie prowadzone są mediacje. Pozytywny wynik równoległe prowadzonych mediacji może w każdej chwili zostać wprowadzony do postępowania sądowego”. K. Zagórska, *Mediacje transgraniczne w sprawach rodzinnych*, [w:] M. Tabernacka (red.), *Mediacje ponad podziałami*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2013, s. 110–111.

³³ Ł. Biel, A. Jopek-Bosiacka, K. Wasilewska, *Mediacje w sprawach cywilnych w Polsce – analiza*

Taki model ma być gwarantem wszechstronnego i rzetelnego rozpatrzenia sprawy i osiągnięcia kompromisu, którego naczelnym celem jest dobro dziecka.

Warto zauważyć, że nie zawsze efekt mediacji jest możliwy do przewidzenia; w przypadku mediacji transgranicznych istnieją bowiem szczególne sytuacje, które należy wziąć pod uwagę. Jako takie wymienia się między innymi „sytuacje, gdy osoba dotąd zajmująca się dzieckiem faktycznie nie sprawowała należytej opieki, wyraziła zgodę na przebywanie dziecka z drugim rodzicem (już po uprowadzeniu) lub powrót dziecka naraziłby je na »sytuację nie do zniesienia«”³⁴. Rozpatrzyć należy także ryzyko powstania szkody psychicznej na skutek oddzielenia od nowego miejsca pobytu, a także sprzeciw dziecka, które osiągnęło taki wiek i stopień dojrzałości, że należy uwzględnić jego opinię. W związku z rosnącą liczbą związków wielokulturowych mówi się także o konieczności uwzględniania „kulturowej wrażliwości” w sytuacjach, gdy rodzice pochodzą z krajów różnych kultur (i gdy owe kultury są bardzo różne)³⁵.

Za szczególne warunki mediacji omawianego typu uznać należy:

- zagwarantowanie dziecku prawa do bycia wysłuchanym;
- konieczność omówienia motywów porwania/uprowadzenia rodzicielskiego;
- uświadomienie stronom możliwych i faktycznych skutków zajścia;
- poświęcenie dużej uwagi kwestiom odpowiedzialności rodzicielskiej, rewizję kwestii określenia stałego pobytu dziecka, możliwości ustalenia kalendarza ewentualnych odwiedzin, kwestie alimentacyjne;
- ustanowienie środków służących zapobieżeniu powtórzeniu się sytuacji porwania/uprowadzenia w przyszłości, ustalenie kwestii zabezpieczenia dokumentów (paszportu i innych).

Są to zagadnienia, które powinny być dokładnie omówione, nierzadko potwórnice zdefiniowane i jednoznacznie określone podczas postępowania mediacyjnego. Należy je traktować jako priorytetowe, gdyż dzięki nim możliwe jest uporządkowanie warunków współdziałania rodziców w wychowaniu dziecka. Mediacja stanowi zatem narzędzie pomocy i wsparcia, ale jej efektywność realizuje się także w zawarciu umowy między stronami, która jest podstawą do budowania w przyszłości komunikacji i relacji.

Upowszechnienie mediacji jako formy wsparcia staje się obecnie celem wielu organizacji zajmujących się problemem porwań/uprowadzeń rodzicielskich. W Polsce pomocy udzielają:

terminologii polskiej i angielskiej, „Lingua Legis” 2015, nr 23, s. 46.

³⁴ A. Dąbrowska, M. Wojtkowiak, *Uprowadzenia i porwania...*, dz. cyt., s. 23.

³⁵ Por. A. M. Selvaag, *Mekling i bartneborftøringssaker*, Novae Res, Oslo 2013, s. 11, www.regjeringen.no/contentassets/2512e22b818c497291370b875c66fea8/mekling-i-barneborftøringssaker.pdf [dostęp: 15.03.2018].

- Europejska Sieć Sądownicza w Sprawach Cywilnych i Handlowych (http://ec.europa.eu/civiljustice/parental_resp/parental_resp_gen_pl.htm) – udostępnia informacje odnośnie międzynarodowych konwencji dotyczących władzy rodzicielskiej;
- Fundacja Itaka (www.zaginieni.pl) – oferuje wsparcie poszukiwań, wsparcie psychologiczne, poradnictwo prawne;
- Internationales Mediationszentrum für Familienkonflikte und Kindesentführung (www.mikk-ev.de/) – prowadzi charytatywną działalność w sprawie pomocy w konfliktach związanych z opieką nad dziećmi. Oferuje pomoc skierowaną zarówno do obojga rodziców, jak i sędziów, adwokatów, pracowników urzędu do spraw młodzieży, przedstawicieli placówek zagranicznych oraz wszystkich innych osób profesjonalnie związanych z międzynarodowymi konfliktami wynikającymi z uprowadzeń dzieci.

Na świecie informowaniem o tej formie pomocy zajmują się bardzo często komórki działające przy ministerstwach i departamentach rządowych³⁶.

Słowem zakończenia

Problem porwań/uprowadzeń rodzicielskich jest bardzo złożony, co implikuje potrzebę udzielania pomocy i wsparcia osobom, które muszą z taką sytuacją się zmierzyć. Poza wspomnianymi wcześniej negatywnymi następstwami zdarzenia (wiążącymi się z zakłóceniem potrzeb) stanowi ono bardzo często ogromne obciążenie dla stron, wiąże się z poczuciem osamotnienia i koniecznością prowadzenia swoistej walki między rodzicami. W związku z tym należy podkreślić, że jest to sytuacja wymagająca zapewnienia różnorodnych form wsparcia nie tylko od strony proceduralnej, lecz także w zakresie poradnictwa. Wciąż trwają dyskusje nad poprawą mechanizmów interwencyjnych i pomocowych w sytuacji porwań/uprowadzeń rodzicielskich. Konkludując, można określić kilka głównych kierunków oczekiwanych zmian. Są to:

1. szerokie działania profilaktyczne i pedagogizacyjne skoncentrowane na uświadamianiu skutków (zarówno w kontekście konsekwencji psychologicznych, jak i następstw prawnych) zdarzenia;
2. usprawnianie współpracy sądów i służb odpowiedzialnych za możliwie szybki powrót dziecka do rodzica, od którego zostało zabrane (również na poziomie współpracy międzynarodowej);

³⁶ We Francji jest to Ministerstwo Sprawiedliwości Direction des Affaires civiles et du Sceau Bureau du droit de l'Union, w Stanach Zjednoczonych – U.S. Department of State – Office of Children's Issues, w Niemczech – Internationaler Sozialdienst (ISD) – niemiecki oddział International Social Service (ISS), na terenie Federacji Rosyjskiej – Federalny Instytut Mediacji (FIM).

3. upraszczanie procedur związanych z możliwością odzyskania dziecka oraz tych, które uniemożliwią powtórzenie się procederu;
4. zapewnienie kompleksowego wsparcia i pomocy rodzinom, które zmagają się z problemem;
5. podejmowanie działań naprawczych (również za pomocą terapii oraz mediacji) zmierzających do poprawy komunikacji, łagodzenia konfliktów i optymalizacji współpracy w zakresie opieki nad dzieckiem.

Należy jednak podkreślić, że sytuacja porwania/uprowadzenia rodzicielskiego powinna być za każdym razem rozpatrywana wnikliwie, z poszanowaniem indywidualności uczestników i niepowtarzalności warunków. Często mówi się, że opisywane zjawisko jest znakiem czasów, w których żyjemy, i smutną konsekwencją dziejącą się na naszych oczach zmian społecznych. Tym bardziej należy zaznaczyć konieczność poszukiwań optymalnych form pomocy i wsparcia, które pozwoliłyby na zapewnienie spokoju i bezpieczeństwa dzieciom.

Bibliografia

- Biel Ł., Jopek-Bosiacka A., Wasilewska K., *Mediacje w sprawach cywilnych w Polsce – analiza terminologii polskiej i angielskiej*, „Lingua Legis” 2015, nr 23.
- Buczkowski K., *Urowadzenie lub zatrzymanie małoletniego wbrew woli osoby powołanej do opieki. Analiza orzeczeń sądowych w sprawach o przestępstwo z art. 211 k.k.*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2014, nr 19.
- Dąbrowska A., Wojtkowiak M., *Urowadzenia i porwania rodzicielskie. Wybrane konteksty kryzysów rodziny i próby ich rozwiązywania*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2018, nr 5.
- Dajnowicz-Piesiecka D., *Porwania rodzicielskie w świetle polskiego orzecznictwa karnego w ujęciu prawnym i kryminologicznym (na podstawie badań aktowych)*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2016, t. 15, nr 4.
- Cross-border parental child abduction in the European Union. Study for the LIBE Committee*, European Parliament. Policy Department C: Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, Bruksela 2015, [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510012/IPOL_STU\(2015\)510012_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/510012/IPOL_STU(2015)510012_EN.pdf) [dostęp: 19.01.2018].
- Górska K., *Porwanie dziecka przez jednego z rodziców*, <http://karolinagorska.pl/porwanie-dziecka-ojca/> [dostęp: 23.03.2018].
- Jędrejek G., *Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2017.
- Kodeks etyki mediatora*, Polskie Centrum Mediacji, Warszawa 2006.
- Konwencja Haska dot. uprowadzenia dziecka*, Ministerstwo Sprawiedliwości, <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/wspolpraca-miedzynarodowa/konwencja-haska-dot-uprowadzenia-dziecka/> [dostęp: 19.01.2018].
- Kuraś J., *Prawa dzieci w postępowaniach transgranicznych*, „Rzeczpospolita” 29.12.2016, www.rp.pl/Rodzina/312299936-Prawa-dzieci-w-postepowaniach-transgranicznych.html [dostęp: 19.02.2018].
- Mediator Parlamentu Europejskiego ds. rodzicielskiego uprowadzenia dziecka za granicę. Vademecum*, www.europarl.europa.eu/pdf/mediator_children/Child_abduction_handbook_pl.pdf [dostęp: 9.01.2018].

- Mozgawa M., Kulik M., Szczekala A., *Przestępstwo uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego lub osoby nieporadnej – art. 211 k.k. (ze szczególnym uwzględnieniem tzw. uprowadzeń rodzicielskich)*, [w:] M. Mozgawa (red.), *Prawo w działaniu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Nowosielska K., *Porwania dzieci. Porwania rodzicielskie bezkarne*, „Rzeczpospolita” 30.03.2013, www.rp.pl/arttykul/995206-Porwania-dzieci--porwania-rodzicielskie-bezkarne.html#ap-1 [dostęp: 9.01.2018].
- Parental Child Agduction Within The EU*, European Parliamentary Research Service Blog, 12.08.2014, <https://epthinktank.eu/2014/08/12/parental-child-abduction-within-the-eu/> [dostęp: 15.03.2018].
- Porwania rodzicielskie*, Fundacja Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, www.itaka.org.pl/dzialalnosc/kampanie-spoeczne/porwania-rodzicielskie/ [dostęp: 12.02.2018].
- Porwania rodzicielskie. Sytuacja prawna w Polsce*, Itaka – Centrum Poszukiwań Ludzi Zaginionych, http://porwaniarodzicielskie.pl/sytuacja_prawna_w_polsce [dostęp: 3.01.2018].
- Przybyła-Basista H., *Mediacje rodzinne – wybrane zagadnienia*, s. 2, www.mediacje-rodzina.pl/Mediacje_rodzinne_wybr_zagadn.pdf [dostęp: 2.01.2018].
- Rosenberg J. D., *In defense of mediation*, „Family and Conciliation Courts Review” 1992, vol. 30, nr 4.
- Selvaag A. M., *Mekling i barnebertføringssaker*, Novae Res, Oslo 2013, www.regjeringen.no/contentassets/2512e22b818c497291370b875c66fea8/mekling-i-barnebertfoeringssaker.pdf [dostęp: 15.03.2018].
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, wyd. 2, C.H.Beck, Warszawa 1999.
- Świętochowska E., *Recepta na porwania rodzicielskie. Sądy okręgowe przejmują spory transgraniczne*, *Gazeta Prawna.pl*, 28.08.2018, <http://prawo.gazetaprawna.pl/arttykuly/1234150,-porwania-rodzicielskie-a-konwencja-haska.html> [dostęp: 9.01.2018].
- Zagórska K., *Mediacje transgraniczne w sprawach rodzinnych*, [w:] M. Tabernacka (red.), *Mediacje ponad podziałami*, Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa, Wrocław 2013.
- Zarządzenie nr 124 Komendanta Głównego Policji z dnia 4.06.2012 r. w sprawie prowadzenia przez Policję poszukiwania osoby zaginionej oraz postępowania w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości lub znalezienia nieznanego zwłok oraz szczątków ludzkich, www.infor.pl/akt-prawny/U27.2012.015.0000029,metryka,zarzadzenie-nr-124-komendanta-glownego-policji-w-sprawie-prowadzenia-przez-policje-poszukiwania-osoby-zaginionej-oraz-postepowania-w-przypadku-ujawnienia-osoby-o-nieustalonej-tozsamosci-lub-znalezieni.html [dostęp: 19.02.2018].
- Zys A., *Władza rodzicielska*, <http://adwokat-rodzinne.pl/news/41/21/Wladza-rodzicielska> [dostęp: 2.02.2018].
- <http://singleparents.pl/uprowadzenia-rodzicielskie-na-terenie-polski/> [dostęp: 6.01.2018].